

شرایط تداخل مجازات‌ها در صورت بروز تعدد انواع مختلف جرایم در حقوق جزای ایران

حمیدرضا محمودی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۴/۲۲

داوود داداش نژاد دلشاد^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۹/۶

مرتضی براتی^۳

چکیده

قانونگذار در نظام جزایی شرایطی را پیش‌بینی نموده که بر اساس آن ممکن است برخی جرایم بصورت متعدد از سوی مجرم ارتکاب یابند یا طی شکل‌گیری یک روند از فعالیت مجرمانه جرم‌های متعددی صورت پذیرفته باشد. در این صورت بر اساس نص قانون لازم است امکان رسیدگی به هر کدام از جرایم فراهم گردد و مجازات‌های در نظر گرفته شده در صورت تداخل مانع نفوذ هم نگردند. بر اساس نتایج این تحقیق مفهوم تعدد جرم را باید بر اساس این موقعیت بازشناخت که متهم بیش از یک جرم را مرتکب شده باشد ضمن اینکه شرط صحت و واقعیت چنین مفهومی آن است که متهم قبل از رسیدگی به این جرایم، پیشتر در هیچ محکمه‌ای از جهت هیچ کدام از این جرایم مورد رسیدگی و محاکمه واقع نشده باشد. لذا بنظر می‌رسد نمی‌توان جرایمی را که با فاصله زمانی زیاد از سوی شخص حقیقی واحدی صورت می‌گیرد را مصداق درستی برای تعدد جرایم دانست و در مورد آن از تداخل مجازات‌ها صحبت کرد. هرچند تعدد جرایم بر مسئله تکثیر مجازات‌ها تأثیر مستقیم دارد اما نمی‌توان صرفاً تعدد جرم را مؤثر بر افزایش مجازات یا تشدید آن دانست؛ با این حال بر اساس پیش‌بینی قانونگذار تعداد جرایم می‌تواند با تعداد مجازات‌ها رابطه مستقیم داشته و مشخصاً بر آن تأثیر بگذارد. با این حال برخی از جرایم مستوجب حد قابلیت جمع و تداخل مجازات در قوانین را دارند که البته خود این مسئله چالش‌برانگیز بوده و مسئله اجرای عدالت در این خصوص را به پرسش می‌کشد.

واژگان کلیدی: تعدد جرایم، مجازات کیفری، تداخل مجازات، رسیدگی جزایی، تکرار جرم.

^۱ دانشجوی دکتری، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد دامغان، دانشگاه آزاد اسلامی، دامغان، ایران

^۲ استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد دامغان، دانشگاه آزاد اسلامی، دامغان، ایران (نویسنده مسئول)

dadashnejaddavood@yahoo.com

^۳ استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد دامغان، دانشگاه آزاد اسلامی، دامغان، ایران

عنصر مجرمانه در معرض ارتکاب همواره دارای عناصر و مؤلفه‌هایی است که شناسایی آن را از سوی قانونگذار ممکن کرده و در نتیجه امکان رسیدگی به آن و صدور حکم در قبال آن و نهایتاً مشخص ساختن مجازات کیفری برای آن را مقدور می‌سازد. در همه نظام‌های حقوقی این مسئله مورد عنایت قانونگذار بوده و باعث می‌شود که رابطه میان جرم، مجرم و مجازات از روند یا حیثی عقلانی و منطقی تبعیت کند. اما قضیه زمانی مسئله ساز می‌شود که با وضعیتی مواجه شویم که در آن دیگر نه یک جرم بلکه جرم‌های متعددی صورت پذیرفته و مرتکب این جرایم در آن واحد شخص واحدی است. پاسخ بنظر ساده می‌رسد و میتوان گفت که قانونگذار تشخیص داده که محکمه کیفری به هر یک از این جرایم به تفرید و مجزا از جرایم دیگر باید رسیدگی کند؛ اما نکته اساسی اینجاست که همواره نمیتوان رابطه میان آن جرایم را به صورت انتزاعی یا روی کاغذ بسیار ساده در نظر گرفت. گاه جرایم با هم رابطه طولی و گاه ارتباط عرضی پیدا می‌کنند و گاه هیچ رابطه‌ای بین آنها وجود ندارد. می‌توانیم با دو مثال مسئله را روشن و از هم تفکیک کنیم. اگر فرض کنیم که فرد الف، فرد ب را مورد ضرب و شتم قرار داده، گروگان گرفته و طی روزهای متمادی به او آزار فیزیکی و زبانی (نظیر تهدید، توهین و شکنجه) رسانده و نهایتاً او را با نیت آگاهانه و عامدانه به قتل رسانده است در اینجا ما با سلسله طولی جرایمی مواجه هستیم که نهایتاً به قتل عمد منجر شده است. لذا لازم است که به هر یک از جرایم بالا بصورت مجزا رسیدگی شود. اما قضیه از این قرار است که تعدد جرایم در اینجا مجازات را تشدید نمی‌کند هرچند مجازات‌های گوناگون و متعددی برای جرایم متعدد فراهم می‌آورد. مثال دوم حالتی است که فردی از بانکی سرقت مسلحانه کرده است و بعداً هنگام فرار دیگری را مجروح کرده یا ماشینی را سرقت برده است. هرچند در اینجا سلسله عرضی میان جرایم برقرار است اما نهایتاً هیچ یک از جرایم بصورت طولی در این امتداد نشان داده نمی‌شوند. در این تحقیق مختصر به این موارد پرداخته شده و پرسش شده است که شرایط تداخل مجازات‌ها چیست و چگونه قابل شناسایی است و چگونه می‌توان صورت‌های مختلف این پدیده را از هم تفکیک کرد؟ در این راستا اشاره‌ای به پژوهش‌های مرتبطی که پیش‌تر در این زمینه شورت گرفته، شده است.

پیشینه پژوهش

زهره احمدی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «بروز تداخل در انواع مجازات‌ها و افزایش تعدد جرایم و چالش‌های آن» از بحث موضوعی خود چنین استنتاج می‌کند که در تعدد جرایم مستوجب حد، اگر جرایم ارتكابی مشابه باشند مجرم فقط برای یک مورد مجازات حدی دچار محکومیت می‌شود. اینگونه احکام از دو جهت قابل مناقشه است. اولاً خلاف مقتضای قاعده عدم تداخل اسباب و مسببات است. و ثانیاً خلاف قاعده عدالت بوده و باعث اخلال در امنیت و نظم عمومی جامعه می‌گردد. محدثه اصولی (۱۳۸۷) در رساله خود با عنوان «بررسی فقهی و حقوقی تعدد و تکرار جرم در حدود» به این مهم

پرداخته و چنین بیان می‌دارد که تعدد به دو نوع واقعی و اعتباری تقسیم می‌شود، تعدد واقعی نیز به دو نوع تعدد واقعی در حدود مختلف و تعدد واقعی در حدود مشابه متصور می‌باشد، تعدد اعتباری در حدودی مثل زنا و قذف متصور می‌باشد.

بحث گونه‌های تعدد، تکرار و گونه‌های تداخل

مفهوم تعدد جرم در قوانین جدید

تعدد جرم حالت مجرمی است که مرتکب چند جرم شده است. در این قانون تغییرات حائز اهمیتی اتفاق افتاده. در این قاعده، توجه به اجرای مجازات مواد (۲۳) و (۲۶) زمانی که به عنوان مجازات اصلی مقرر شده، توجه به مجازات تبعی و... قابل اشاره است. همچنین تکرار جرم عبارت است از شرایطی که فرد پس از واقع شدن جرم و محکومیت قطعی پیدا کردن در مورد آن، مجدداً مرتکب جرمی دیگر با شرایط خاص ذکر شده در قانون می‌شود. در حیطه تکرار جرم تغییرات در جرایم تحت شمول، مجازات مرتکب و شرایط تخفیف مجازات قابل توجه است (رحیمی نیا و حسینی، ۱۳۹۹: ۴۵)

در رابطه با ارتکاب جرم یا جرائم بعدی با وضعیت مرتکبی روبرو هستیم که فرد بیش از یک جرم مرتکب شده، اعم از اینکه جرایم متعدد را توأمان و در زمان نزدیک به هم یا اینکه در زمان‌های کم و بیش طولانی مرتکب شده باشد و نسبت به هیچکدام از جرایم ارتكابی به محکومیت‌های قطعی نرسیده باشد. اما اگر به اقتضای مجازات بخواهیم گونه‌های تعدد جرایم را از نظر بگذرانیم باید اشاره کنیم که تعدد در جرایم موجب قصاص و تعزیر بدینگونه است که چنانچه شخصی مرتکب دو جرم موجب حد که یکی اعدام و دیگری حبس و یا یکی اعدام و دیگری تبعید فقط مجازات اعدام اجرا می‌گردد. در این حالت محتمل است که جرایم نسبت به یک مورد یا یک شخص واقع نشود (اردبیلی، ۱۳۸۰: ۲۸۱).

لذا با توجه به ماده ۱۳۴ ق.م.ا. زمانی که جرم‌هایی که بروز یافته اند تعدادشان بالای سه مورد نباشد، در این زمان جزای هر کدام از آن جرم‌ها بیشتر از حداکثر جزایی پیش بینی شده توسط قانون است اما به شرط آن که از حداکثر به اضافه نیمی از آن مورد تجاوز ننماید. گفتنی است که در گونه‌های یاد شده به تفکیک تنها حالت اشد جزاست که قابلیت حکم و اجرا دارد. اما این امکان وجود دارد که اشد مجازات به گونه‌ای از علت‌های قانونی فروکاسته شده یا تقلیل پیدا نماید یا حتی میتوان متصور شد که این مجازات به گونه‌ای دیگر تبدیل یا بنا بر دلایلی غیرقابل اجرا شود؛ آنگاه وضعیت حکم می‌کند که مجازات اشد بعدی است که باید آن را اجرا نمود. با این حال چنانچه ذکر شد هر کدام از این موارد که مجازات درگیر تعیین حدین یعنی کمترین و بیشترین نباشد و جرم‌های ظهور یافته و کشف شده بالاتر از سه مورد نباشد آنگاه تا ربع یعنی یک چهارم و در صورتی که تجاوز از سه مورد داشته باشد آنگاه تا نیمی از مجازات به جزای اصلی اضافه می‌گردد (عباسی، ۱۳۹۴: ۱۳).

در این رابطه استثنائاتی وجود دارد به طور مثال، عنوان مجرمانه خاص برای مجموع جرایم ارتكابی است که در این مورد، قانونگذار از همان مقرر سابق خود پیروی می‌کند و همان طور که ذیل ماده ۴۷ قانون سابق اشاره کرده است هنگامی که شخص واحد مرتکب جرایم متعدد می‌شود، دو فرض قابل تصور است.

۱- با وضعیت مرتکبی روبرو هستیم که بیش از یک جرم مرتکب شده است، اعم از اینکه جرایم متعدد را توأمان و در زمان نزدیک به هم یا اینکه در زمان‌های کم و بیش طولانی مرتکب شده باشد و نسبت به هیچ کدام از جرایم ارتكابی به محکومیت‌های قطعی نرسیده باشد.

۲- در فرض دوم در رابطه با جرایم ارتكابی مختلف کمتر از سه جرم در این زمینه شرایط خاص خود را در پیش‌بینی مقنن دارد. در این صورت، هرگاه جرائم ارتكابی مختلف بوده ولی بیش از سه جرم نباشد، کیفیت تشدید مجازات آن است که فقط حداقل مجازات هر یک از آنها تشدید می‌شود و حداکثر آن همچنان به همان صورت باقی میماند (بسامی، ۱۳۹۵: ۷۴).

یعنی حداقل مجازات هر یک از آن جرائم بیشتر از میانگین حداقل و حداکثر مجازات مقرر قانونی است. به عنوان مثال چنانچه فردی مرتکب سه جرم شود و مجازات قانونی آنها به ترتیب یک تا دو سال دو تا پنج سال و پنج تا ده سال حبس باشد تشدید مجازات به این صورت خواهد بود که به ترتیب مجازات قانونی جرم نخست به یک سال و شش ماه یک روز تا ۲ سال، جرم دوم به سه سال و شش ماه و یک روز تا ۵ سال و جرم سوم به ۷ سال و ۶ ماه و ۱ روز تا ۱۰ سال تغییر می‌یابد. همانگونه که ملاحظه می‌شود در فرضی که تعداد جرم ۳ و کمتر باشد در مقام تشدید مجازات فقط حداقل مجازات افزایش پیدا می‌کند و حداکثر آن همچنان به صورت اولی پابرجاست (حسینی، ۱۳۸۸: ۹۴). اما صورت دیگری را نیز در این میان می‌توان فرض گرفت و آن اینکه: چنانچه جرائم ارتكابی مختلف بیش از سه جرم باشد، فرمول تشدید مجازات اینگونه است که مجازات هیچکدام از جرائم دارای حداقل نیست بلکه مجازات قانونی هر یک حداکثر مجازات قانونی آن جرم است. اما دادگاه مختار است مجازات هر یک را بیشتر از حداکثر مجازات مقرر قانونی تا یک چهارم آن تعیین کند. به عنوان مثال چنانچه فردی مرتکب ۴ جرم شود و مجازات قانونی آنها به ترتیب یک تا دو سال؛ ۲ تا ۵ سال؛ ۵ تا ۱۰ سال و ۷ تا ۱۵ سال حبس باشد تشدید مجازات به این صورت خواهد بود مجازات قانونی جرم نخست به دو سال، جرم دوم به پنج سال جرم سوم به ۱۰ سال و جرم چهارم به ۱۵ سال تغییر می‌کند. در فرضی که تعداد جرائم بیش از سه جرم باشد در مقام تشدید مجازات حداقل مجازات حذف و حداکثر آن به عنوان مجازات قانونی آن جرم محسوب می‌شود. لذا دادگاه می‌تواند مجازات هر یک را بیشتر از حداکثر مجازات مقرر قانونی تا یک چهارم آن تعیین کند. (قیاسی، ۱۳۹۴: ۱۵۸)

تعدد جرایم موجب حد و تعزیر

در نمونه جرمهای نیازمند به حد هنگامی تکرار جرم محقق می‌شود که اولاً فرد مرتکب یک نوع جرم موجب حد شود. دوماً مجازات حد نیز بر آن شخص اعمال شود. در صورتیکه یکی از این دو شرط برقرار نباشد، موضوع از شمول ماده ۱۳۶ خارج است. در چنینی مورد فرض می‌گیریم که شخص واحدی شرب خمر نماید و حد آن جرم بر او جاری شود، و پس زاز آن فعل مجرمانه زنا را انجام دهد و حد آن بر وی جاری شود و پس از آن بار دیگر این جرم اخیر تکرار شود و حد آن باز بر وی انجام گردد آن گاه چنین شخصی به هیچ وجه مشمول این قاعده که درباره تعدد جرم مستوجب حد گفته شده قرار نخواهد گرفت. همچنین جرایمی که فاقد مجازات تبعی هستند موجب تحقق تکرار جرم نمی‌گردند. و نیز به همین سیاق، جزای نقدی به هر میزان و شلاق تعزیری موجب تحقق تکرار جرم نمی‌گردند. دادگاه در تعیین مجازات شخصی که مشمول مقررات تکرار است به حداکثر مجازات مکلف است. اما از حداکثر تا یک و نیم برابر مجازات مختار است (قیاسی، ۱۳۹۴: ۱۶۰). از نظر قانونگذار، چنین فردی فقط به مجازات جرم کلاهبرداری محکوم خواهد شد زیرا این جرم شدیدتر از جرم ترویج سکه تقلبی است. اما سؤال این است که واقعاً بر چه اساسی قصد ارتکاب جرم شدیدتر در مورد او احراز شده دانسته می‌شود؟ بی‌تردید قانونگذار فقط بر اساس مصالح مربوط به نظم عمومی چنین فرضی را در پیش می‌گیرد و آلا او میتواند به همان کیفر ترویج سکه تقلبی رضایت داده و حکم کلاهبرداری را فقط برای مواردی که مرتکب مستقلاً خواسته است با توسل به مانورهای متقلبانه مال دیگری را ببرد حفظ نماید (جعفری، ۱۳۹۲: ۱۸۴). به عبارت دیگر، در جایی که میتوان عمل فرد را به صورتی که به نفع وی باشد تفسیر نمود دلیلی برای تفسیر به ضرر او وجود ندارد مگر آنکه پای مصالح عمومی و سیاسی در میان باشد. با این همه، نباید فراموش کرد که موازین فقهی نیز در موارد تعدد اعتباری، جانب جرم شدیدتر را گرفته و به دنبال اعمال مجازات سنگینتر است. بدین ترتیب، طی مباحث فوق، مبانی احتمالی تعیین مجازات در حالت تعدد جرم، مورد بررسی قرار گرفت و ملاحظه شد که برخلاف آن چه بسیاری از حقوقدانان معتقدند، قانونگذار در موارد تعدد جرم در پی تشدید مجازات نیست. به عبارت دیگر، انگیزه تشدید مجازات به خاطر ارتکاب بیش از یک جرم را نمی‌توان مبانی برای تعیین مجازات در حالت تعدد جرم دانست. بنابراین، تشدید مجازات را نمیتوان اثر قطعی تعدد جرم دانست بلکه صرفاً ممکن است اثر غیرمستقیم تعدد جرم در برخی از موارد تشدید مجازات باشد. (همان: ۱۸۵)

البته پیش بینی ترکیبی و دقیق مقنن در زمینه جرمهای قابل تعزیر در ماده ۱۳۴ باعث شده که اساساً بعضی از موارد بیان شده در دو ماده ۴۶ و ۴۷ در قوانین قبلی تغییر پیدا نماید. به طور مثال در این ماده مقنن مقرر داشته است که در بروز و ظهور جرمهای تعزیری، در صورتی که جرمهای مرتکبه تجاوز از سه مورد نکند؛ آنگاه محکمه رسیدگی کننده برای هر مورد به تفکیک می‌تواند بیشترین یعنی حداکثر جزای پیش بینی شده در قانون را مقرر بدارد؛ به عنوان مثال در صورت بروز دو یا سه جرم، می‌توان دو یا سه مجازات اشد تعیین لیکن باید اضافه نمود که در صورتی که جرمها تجاوز از سه مورد نماید، آنگاه بر اساس پیش بینی قانونگذار جزای هر مورد به بالاتر از سقف یعنی حداکثر مجازات قانونی تعیین می‌گردد البته به شرط آن که از مقدار سقف یا همان حداکثر به اضافه نیمی از آن فراتر نرود (بسامی، ۱۳۹۵: ۸۱).

تعدد واقعی یا مادی در قانون جدید سه نوع می باشد.

۱- تعدد واقعی تا سه جرم

۲- تعدد واقعی بیش از سه جرم.

۳- در حکم تعدد واقعی (رفتار مجرمانه منجر به نتایج مجرمانه متعدد می شود)

تعدد واقعی یا مادی در قانون جدید در سه قسم قابل اعمال نیست. نخست درباره جرایم درجه ۷ و ۸- جرایم اطفال و نوجوانان ۳- جرایم غیر عمد. در این صورت چنانچه شخصی مرتکب یک جرم درجه ۶ شود و سپس مرتکب جرم درجه ۷ گردد از شمول مقررات تعدد خارج می باشد و باید برای جرایم درجه ۶ و ۷ جداگانه تعیین کیفر گردد و مجازاتها با یکدیگر جمع می گردند. در جرایم درجه ۷ و ۸ مجازاتها با یکدیگر جمع می شوند و همچنین مجازات جرایم درجه ۷ و ۸ با مجازات درجه یک تا شش نیز جمع می گردند. در قانون جدید در بحث تعدد تجاوز از حداکثر مجازات تنها در جایی که جرایم ارتكابی بیش از سه جرم است پذیرفته شده است. در تعدد و تکرار جرم در صورت وجود یکی از جهات تخفیف مقرر در ماده ۳۷، دادگاه می تواند مجازات مرتکب را در صورتی که مجازات قانونی دارای حداقل و حداکثر باشد تا میانگین مجازات تقلیل دهد. در صورتی که در تعدد جرم دادگاه بخواهد مجازات مرتکب را تقلیل دهد و مجازات قانونی فاقد حداقل و حداکثر باشد دادگاه فقط تا نصف مجازات مقرر را تقلیل دهد (عباسی، ۱۳۹۴: ۱۰).

مقررات حاکم نسبت به قانون قدیم در ارتباط با جرایم متعدد مشابه شدیدتر است. زیرا دادگاه در جرایم مشابه طبق قانون جدید باید مجازات را به حداکثر یا بعلاوه حداکثر تعیین کند ولی در قانون قدیم در تعیین مجازات تا حداکثر اختیار داشت و در میزان تخفیف نیز اختیار مطلق داشت. و لذا مقررات قانون جدید عطف به ما سبق نمی گردند. در ارتباط با تعدد واقعی مختلف، مقررات قانون جدید مساعدتر است و لذا عطف به ما سبق می گردند. زیرا در قانون قدیم قاعده جمع مجازاتها حاکم بود. اشد مجازاتها بر اساس مقررات تعدد و تکرار جرم موجب تغییر درجات مجازاتها نمی گردد. بر این اساس اگر مجازات جرمی دو سال حبس است و بر اساس مقررات تعدد یا تکرار به حبس بیش از دو سال تعیین شد این مجازات تشدید یافته سبب محرومیت محکوم از حقوق اجتماعی نمی گردد. تعدد عنوانی میان جرایم موجب تعزیر با سایر جرایم موجب اعمال قاعده جمع مجازاتها می گردد. اگر شخصی مرتکب یک جرم تعزیری گردد و سپس مرتکب یک جرم غیر تعزیری شود، موضوع از شمول ماده ۱۳۴ خارج است. قانونگذار در قانون جدید مجازات اسلامی برخی از موارد تعدد جرم را باعث تجمیع مجازاتها دانسته و این فرصت را به دادرس داده است که بتواند همه مجازاتها را اجرا کند. جمع مجازاتها در سه حالت مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است: تعدد مادی در جرایم حدی مختلف، تعدد مادی در جرم قذف ولی با موضوع مختلف و تعدد مادی جرایم حدی و غیر حدی. باینهمه، در مرحله اجرای حکم، گاه قانونگذار ترتیب خاصی برای

اجرای مجازات پیشبینی نموده است و مثلاً جایی که یکی از مجازاتهای جرایم حدی اعدام است فقط اعدام را قابل اجرا میدانند یا جایی که مجازات حدی با مجازات حق الناس قابل جمع نیست اولویت را برای مجازات حقالناس قرار میدهد. در مورد فردی که مرتکب چند جرم حدی مختلف شده باشد حکم قانونگذار، جمع مجازات هاست. به عنوان مثال، ارتکاب شرب خمر و زنا غیرمحسن و سرقت حدی مستوجب حکم شلاق به خاطر زنا و شرب خمر از یکسو و حکم قطع دست راست به خاطر سرقت حدی از سوی دیگر است. با توجه به اینکه جمع همه این مجازاتها ممکن است، به حکم صدر ماده ۱۳۲ قانون جدید مجازات اسلامی، دادگاه باید همه مجازاتها را به اجرا درآورد. طبیعتاً نتیجه اجرای چنین مجازاتهایی رنج و سختی بیشتر مرتکب است و آنچه در سرنوشت مرتکب قرار دارد بهطور طبیعی تشدید مجازات نسبت به حالتی است که وی فقط یک جرم را انجام داده باشد. باینهمه، در مواردی که یکی از جرایم او سنگینتر باشد به گونه ای که با مجازات اعدام مواجه شود و جرم یا جرایم دیگر مستوجب حبس یا تبعید باشند به حکم تبصره یک ماده ۱۳۲ فقط اعدام به اجرا گذاشته میشود. به عنوان مثال، چنانچه فردی به اتهام زنا بهعنف دستگیر شود که علاوه بر آن، هم برای بار سوم مرتکب سرقت حدی شده و هم در محاربه شرکت داشته است باوجود اینکه هر سه جرم او شدید و خطرناک است قانونگذار فقط مجازات اعدام را قابل اجرا می داند و عملاً چنین فردی علیرغم شدت جرایم ارتكابی خود، هرگز دچار اشد مجازات نخواهد شد (جعفری، ۱۳۹۲: ۱۹۲).

قانون تخفیف مجازات در خصوص تعدد و تکرار

مسئله نهایی بحث تخفیف است. بحث تخفیف مجازات در جرائمی است که مشمول تعدد و تکرار جرم شده. همکنون قانون کاهش مجازات حبس تعزیری در حال اصلاح و بهینه سازی برخی از مواد قانون بوده و هدف از این اقدام این است که مجازات حبس را کاهش دهد در واقع این اقدام باعث میشود که حجم زندانی ها کمتر گردد. این قانون مبحثی را به تعدد جرم و تکرار جرم تخصیص داده و شرایطی را ایجاد کرده که تخفیف مجازات شامل تمام مجرمانی که به علت تعدد و تکرار جرم در زندان هستند بشود. قانون مجازات اسلامی در خصوص جرائم متهمانی که مرتکب جرم تعدد و تکرار شده بودند ویژگی های خاصی را بیان کرده بود که: حداقل و حداکثر مجازات رو میانگین قرار میدهد یعنی میانگین این جرایم میتواند متهم رو مجازات مشمول تخفیف مجازات بنماید. ولی قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، این مواد را اصلاح کرده است و دست دادگاه برای اعمال ماده ۳۷ و ۳۸ که همان تخفیف مجازات است باز شده و محاکم به راحتی می توانند مجازات متهم را تخفیف بدهند (عباسی، ۱۳۹۴: ۱۱)

البته شرایط و فروضی هم در قانون برای این مورد پیش بینی شده است و این گام بلندی برای این است که محاکم و قضات محترم دادگاه های کیفری با بررسی های فارغ از تحقیقات مقدماتی و تحقیقات حقوقی جرم و بررسی سابقه فرد، عملکرد فرد و تغییراتی که در فرد ایجاد شده و تلاشی که برای بازگشت به خودش و احیای خودش به زندگی عادی داشته است

مجازات متهم را کاهش بدهند (حمیری، ۱۳۹۵: ۱۱۰). این عملکرد بسیار موثر بوده و قطعاً میتواند برای تعیین مجازات افرادی که نادم بوده و توبه کرده اند و مجرمینی که به اشتباهات خودشان پی بردند و با مأمورین همکاری کرده اند قطعاً موثر خواهد بود. و در واقع نکته حائز اهمیت این است که مجرمان با توجه به اینکه از این موضوع مطلع می شوند مقاومت کمتری را به خرج می دهد زیرا میدانند می توان از دادگاه برای خودشان تخفیف بگیرند برای همین دلیل جرایمی که رخ میدهد به مراتب کاهش پیدا خواهد کرد (جعفری، ۱۳۹۲: ۱۹۳).

مسئله تعدد جرایم ممکن است در هر وضعیت یا جامعه‌ای روی دهد و ممکن است این تعدد از سوی فرد خاصی ارتکاب یافته باشد. گونه‌های این تعدد گاه تعیین کننده ساختار مجازات‌ها و میزان آن است. همچنین این جرایم بر اساس درجه‌بندی آنها گاه دارای مجازات‌هایی می‌باشد که تداخل این مجازات‌ها دچار همپوشانی می‌گردد. جرایمی که مستوجب حدود هستند در این فرض وضعیت مشخصی دارند که بر اساس آن در صورتی که جرم‌های مرتکبه بصورت مشابه بوده باشند و تا کنون متهم بابت هیچ کدام از آنها محاکمه و محکوم نشده باشد آنگاه مجازات‌ها قابلیت این را دارند تا ر هم تداخل کنند و نهایتاً متهم به مجازات واحدی محکوم گردد که سرشت آن حدی باشد. در این زمینه این مسئله پیش می‌آید که قاعده عدم تداخل سبب و مسبب بحث برانگیز می‌گردد. و البته این مسئله را نیز باید در نظر داشت که شاید تداخل مجازات‌ها حالت کاهش دهنده پیدا کرده و در نتیجه باعث شوند روند عدالت در کیفردهی به جرایم دچار اختلال گردد. با این حال در موارد تعزیری این مسئله تا حدی مرتفع می‌گردد و سبب می‌شود اشکال دومی دیگر در میان نباشد و سبب اجرای هر چه کاملتر عدالت در این زمینه گردد. در صورتی که که فردی ۱ مرتبه مرتکب زنا شود و دو مرتبه مرتکب جرم مصرف مسکر مشمول تکرار جرم نمی‌شود. بلکه هر سه جرم باید جرم واحدی را انجام و برای هر کدام حکم محکومیت صادر شده باشد. در تعدد جرایم تعزیری تعیین و اجرای مجازات از سوی قانونگذار به این سمت و سو سوق داده شده که اولاً اگر جنس جرایم واحد باشد یعنی فرضاً متهم به یک نوع جرم اما با تعداد بالای دو سه بار اقدام نموده باشد آنگاه فقط یک مجازات تعیین می‌شود. در این صورت دادگاه می‌تواند مطابق ضوابط مقرر در این ماده که برای تعدد جرائم مختلف ذکر شده مجازات را تشدید کند. همچنین قانونگذار اشعار دارد که در صورتی که نوع جرایم بیشتر از سه گونه باشد آنگاه تعیین مجازات برای هر یک بصورت جداگانه حداکثر مجازات در نظر گرفته شده برای آن حالت خواهد بود. با این حال اجتماع مجازات در قوانین سال ۱۳۹۲ در مورد جرایم درجات هفت و هشت اینگونه تقریر شده که سبب تشدید مجازات نخواهد شد. تفاوت تکرار جرم و تعدد جرم در بحث صدور حکم است. و البته، در تعدد جرم، قبل از صدور حکم قطعی برای جرم متهم، وی مرتکب جرایم دیگری می‌شود، اما در تکرار جرم لازم است که حکم قطعی صادر و بعد از صدور آن، فرد دوباره مرتکب انجام جرم شده باشد.

۱. دیلی، محمدعلی. (۱۳۸۰). حقوق جزای عمومی. جلد او ۲، تهران: میزان.
۲. امی، مسعود (۱۳۹۵)، تعدد اعتباری جرم در رویه قضایی و دکترین، چاپ سوم، تهران: نشر خرسندی.
۳. عفری، مجتبی. (۱۳۹۲). تعدد جرم و آثار آن در قانون جدید مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۱۷۵-۱۹۶، ۲(۵).
۴. عفری، مجتبی. (۱۳۹۲). جامعه شناسی حقوق کیفری؛ رویکرد انتقادی به حقوق کیفری. تهران: میزان.
۵. سینی، سید محمد، «دوگونه کیفر در مقابل دو دسته بزه (بازتعریف «حدود» و «تعزیرات» از دیدگاه فلسفه کیفری)»، فصلنامه حقوق، ۱۳۸۸، دوره ۳۹، ش ۱، صص ۱۰۶-۸۷.
۶. میری، فاضل (۱۳۹۵). بررسی تعدد جرائم تعزیری در قانون جدید مجازات اسلامی (ماده ۱۳۴ ق.ا.م). پژوهش های حقوقی. دوره ۵، شماره ۶.
۷. کر حسین، محمدهادی. (۱۳۸۸). چشم انداز تعدد جرم از افق مبانی فقهی. دادرسی، فروردین و اردیبهشت، شماره ۷۳.
۸. حیمی نیا، محمد؛ حسینی، مسعود (۱۳۹۹). تعدد و تکرار جرم با نگاهی به قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب (۱۳۹۹)، کنفرانس بین المللی فقه، حقوق و پژوهش های دینی.
۹. هیدثانی. (۱۳۷۹). الروضه البهیه فیشرح حاللمعه الدمشقی ه. انتشارات دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم.
۱۰. اسی، اصغر (۱۳۹۴)، «مجازات مرتکب در تعدد جرم از منظر قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲»، ماهنامه دادرسی، شماره ۱۹ (۱۰۹): ۱۳-۷.
۱۱. سی، جلال الدین و یآوری، احسان (۱۳۹۴)، «حکم جرایم مرتبط در جرایم تعزیری»، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال ششم، شماره ۲، ۱۷۹-۱۵۵.